

רומן: סיפור פשוט / עגנון – תבנית

לכתוב על הלוח רקע

מקום – עיקר הרומן מתרחש בעיירה שבוש – מזרח אירופה
 זמן – סוף המאה התשע עשרה תחילת המאה העשרים (הרבה לפני השואה).

ברטה ---- גדליה צימליך חיים בכפר, אמידים.	מירל ----- חיים נאכט חיו בעיירה ליד שבוש, עוני.	צירל --- ברוך מאיר הורביץ סוחרים אמידים בעיירה שבוש
מינה	בלומה	הירשל

הירשל מתאהב בבלומה, נאלץ להתחתן עם מינה.

ועכשיו התבנית שלומדים בה:

הרומן " ספור פשוט" מאת עגנון הוא רומן פסיכולוגי וחברתי.
 ברומן יש **בקורת חברתית** – חברה סגורה שלא מאפשרת לאדם לממש את עצמו.
 הביקורת (המשמעות) עולה מתוך תיאורו של הירשל, **הדמות המרכזית**.
 הירשל בן יחיד לסוחרים אמידים בעיירה שבוש. הירשל התאהב בבלומה, אבל הוא לא יכול לממש את אהבתו בגלל משפחתו ובגלל המוסכמות של החברה.
 אמו צירל מייצגת את מוסכמות החברה.
 הירשל חצוי – כלפי חוץ הוא לא מראה שום סימן, אבל כלפי פנים (בתוכו) הוא סוער מאוד.

ניתן להבחין בארבעה שלבים בחייו של הירשל :

1. **שלב ראשון: מההכרות עם בלומה ועד ההתמוטטות שלו על כפות המנעול.**

הירשל מתאהב בבלומה (מי זו בלומה ? שורה אחת עליה).
 בלומה הופכת להיות בביתם משרתת ללא שכר (ניצול).
 אמא של הירשל מכניסה אותו לעבוד בחנות המשפחתית.
 בהתחלה לאמא של הירשל לא אכפת שהוא בקשר עם בלומה, כשהיא מתחילה לחשוש שזה עלול להיות רציני – היא פונה לשדכן.

- שיחה במרתף בין הירשל לאמו.
בלומה עוזבת, היא עוברת לגור ולעבוד בקצה העיירה.
אירוסין – מוטיב הסעודה, מוטיב הדוד
סעודה בכפר – **מוטיב הסעודה, מוטיב הדוד**
חתונה בעיירה – **מוטיב הסעודה, מוטיב הדוד.**
מינה בהריון – הירשל מתחיל לסבול מנדודי שינה.
בעצת אמו הירשל מסתובב בעיירה בלילות.
התמוטטות על כפות המנעול (**סמל**).
2. שלב שני השגעון –
השיחה של מינה והירשל – **מוטיב התרנגול ומוטיב השעון.**
הירשל בורח ליער – **סמל.**
מוציאים את הירשל מהיער – הוא קורא למינה בלומה.
מוטיב השגעון
3. שלב שלישי – הריפוי בבית המרפא בעיר הגדולה.
הרופא מספר לו ספורים עם מוסר השכל – **מוטיב הקבצן העיוור שמנגן.**
להירשל נולד בן בכור, יש חלש וחולה מסמל את מערכת היחסים בין הירשל לבין מינה.
4. שלב רביעי – חזרה לשגרה
הירשל מוחזר לעיירה .
בתחילה הירשל מנסה להתנהל כרגיל.
הוא יוצא לטיולים הפעם עם מינה ואז באחת השבתות הוא רואה את בלומה מולו.
כל המחשבות על בלומה חוזרות אליו.
סיום הרומן – סיום סגור.

הרומן – סיפור פשוט/עגנון – סיכום

ערכה: איריס פלאום

הרומן "סיפור פשוט" מאת עגנון הוא רומן פסיכולוגי חברתי. ברומן עולה ביקורת נגד החברה – חברה סגורה שלא נותנת לאדם לממש את רצונו. הביקורת נבנית על יד תיאור הדמות המרכזית, הירשל הורביץ. הרומן מתאר את החברה בעיירה היהודית במזרח אירופה בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20. (נושאים נוספים שעולים ברומן – פער בין הדורות, מתח בין המינים.)

הירשל בן יחיד למשפחת סוחרים אמידים בעיירה שבוש (מלשון שיבוש, הערכים בעיירה משובשים). אמו – צירל הורוביץ ואביו ברוך-מאיר. הירשל מתאהב בבלומה שהיא ממעמד נמוך, הוא לא מצליח לממש את אהבתו אליה בגלל דרישות משפחתו והדרישות של החברה. מכאן, ניתן לראות שהירשל חי במעין פיצול - כלפי חוץ הוא פאסיבי ביותר, הוא לא מעז לצאת כנגד אמו, כלומר כנגד מוסכמות החברה, אבל עולמו הפנימי סוער ביותר. ניתן להבחין במספר שלבים בחייו של הירשל:

השלב הראשון הנעורים (אקספוזיציה), האירוסין והנישואין - ילדותו והתבגרותו משקפים את החינוך שקיבל מהוריו – ויתור על רצונותיו. בתחילת הרומן (**באקספוזיציה**) הירשל בן 16, בלומה עוברת לגור בביתו והוא מתאהב בה. הוריו של הירשל מנצלים את בלומה שהיא יתומה חסרת כל והופכים אותה למשרתת בביתם אבל ללא שכר. מתברר כי אמה של בלומה, מירל נאכט, היתה אמורה להינשא לברוך מאיר אביו של הירשל, אבל ברוך מאיר העדיף להתחתן עם צירל בתו של בעל החנות בה עבד, כלומר הוא בחר בכסף על פני האהבה. ברוך מאיר לומד לאהוב את צירל. הירשל בן 17 הוא כבר עובר לעבוד בחנות הוריו (אמו היא שדואגת להעבירו מלימודיו בבית המדרש בהם לא הצטיין לעבודה בחנות). הירשל הנער המתבגר מתאהב בבלומה וחושב עליה רבות, הוא שואל ספרים במועדון הציוני ונותן גם לבלומה לקרוא. הוא נבוכ מאוד בנוכחותה של בלומה. צירל שמה לב להתרחשות, היא פועלת בערמומיות רבה, היא לכאורה תומכת בו, אבל ממהרת למצוא לו שידוך הירשל בן 19 (באמצעות פנייה לשדכן על מנת שזה ישדך בין הירשל למינה צימליך) והיא גם משכנעת אותו כי זו דרכו של העולם, לא מתחתנים מתוך אהבה (שיחתם של צירל והירשל במרתף הבית). **בלומה מבחינה במה שקורה** והיא עוזבת היא עוברת לעבוד בבית משפחת מזל בקצה העיירה, בלומה יודעת שהיא אמנם חסרת כל אבל היא חופשייה שלא כמו הירשל. הירשל לא מסוגל למרוד, ולכן הוא שוקע במחשבות. הוא נזכר בדוד שלו (אחיה של צירל) שיצא נגד החברה, השתגע ומת. בטקס האירוסין ברור לו שהוא לא רוצה בנישואין עם מינה, אבל הוא לא מעז לצאת כנגד. המפגש שמתרחש בבית משפחת גילדנהורן הופך לטקס אירוסין לא רשמי כשהירשל כלל לא התכוון לכך. כל המוזמנים זוללים כיבוד (**מוטיב הסעודה**), הגברים שקועים במשחק קלפים ועסוקים בשיחות מטופשות. המפגש כולו סודר על ידי צירל, והירשל לא ידע כי מסיבת החנוכה תהייה למסיבת האירוסין שלו. יצחק גילדנהורן (בעלה של סופיה חברתה של מינה) רואה את הירשל מדבר עם מינה ולוחץ את ידו ומברכו בדרך שמברכים מי שהתארסו, כך עושים שאר האורחים וכך הירשל ומינה מאורסים. הירשל חושב על דודו שהשתגע (**מוטיב הדוד שהשתגע**) שאולי כלל לא היה משוגע. במפגש לקראת החתונה, **הסעודה**

שערים לבגרות

בכפר (סעודת מלווה מלכה) **בביתם של משפחת צימליך** יושב הירשל ליד מינה ושותק. הוא רוצה לצאת מהשידוך, אבל לא מעז. הוא מביט בכל האורחים שממלאים את עצמם באוכל (צירל מרבה לאכול), אבל מסרב לאכול (**מוטיב הסעודה**). הוא חושב לעצמו שבגלל אמו רודפת בצע (רודפת אחר הכסף) הוא צריך לשבת כשלפניו מונחים על השולחן "פגרי עופות ודגים". האכילה והשתייה מסמלים את החומרנות בכלל ואת הרדיפה של צירל אחר הכסף בפרט. הירשל לא אוכל מה שמראה שהוא לא חלק מהחברה. הירשל גם נזכר בדודו שהשתגע (אותו הירשל לא פגש מעולם) שהיה צמחוני ולכן הסתכלו עליו כעל משוגע בעיירה שבשוש. בסופו של דבר, הירשל לא מתאפק ואוכל בהנאה גדולה מן האוכל המוגש **רמז לכך** שהירשל יכנע בסוף לנורמות החברתיות. **החתונה** נערכת בשבשוש חתונה מפוארת מאוד, אך הירשל לא שמח בחופה ואף מינה עייפה וחיוורת. הירשל חושב על מנהגי גירושין של כת בהודו הוא גם חושב על דודו שהשתגע. **חיי הנישואין בתחילתם** אינם טובים להירשל, הוא משתדל לבלות כמה שפחות זמן עם מינה. **מינה בהריון**. הירשל מנהל שיחה עם מינה, הוא מספר לה על דודו שלא באמת השתגע אלא לא רצה להיות משודך כמוהם. **הוא מתחיל לסבול מנדודי שינה**. בעצת אמו מסתובב הירשל ברחבי העיירה בלילות. בשעות היום הוא משתדל שלא להיות ביחידות עם מינה אשתו. ככל שעובר הזמן מחשבותיו גוברות והולכות ובמהלך טיוליו בעיירה בלילה הוא נוהג להסתובב ליד בית משפחת מזל בקצה העיירה, הבית אליו עברה בלומה כאשר הבינה כי הירשל לא יצא כנגד אמו. באחד הערבים הוא רואה את בלומה יוצאת מפתח הבית, היא מבחינה בו ובורחת חזרה אל תוך הבית.

הירשל נשען על כפות המנעול ומתמוטט בכי. הביטוי על כפות המנעול מרמז לשיר השירים, שם מתואר זוג אוהבים משני צדי הדלת שאהבתם לא מתממשת כמו הירשל ובלומה. לא רק שרק בלומה בורחת וסוגרת את השער בפניו כלומר בלומה סגורה בפניו (כשמה כן היא, בלומה בפניו) הירשל בדרכו לביתו **מדמיין** שהוא אומר למינה את האמת שהיה אצל בלומה אהובתו.

השלב השני - השגעון – הבכי על כפות המנעול הוא הביטוי **החיצוני** הראשון להתפרצות של הירשל ויציאה כנגד מוסכמות החברה. הירשל מתחיל לסבול באופן חריף ביותר מנדודי שינה, מחשבותיו על אשתו מפחידות אפילו אותו (ביטוי שנאה עולים במחשבותיו), קרקורי התרנגול לא נותנים לו מנוחה. הוא הולך לרופא העיירה ודווקא בהמתנה בחדרו של הרופא הירשל נרדם. הרופא מציע לו לטייל באוויר הצח (אירוניה הרי זה מה שעושה הירשל כל הזמן מאז שנישא כמו שאמו יעצה לו). בסופו של דבר, הרופא שבדק את מינה (יש לציין כי מינה בשלב זה כבר בהריון מתקדם עם בנם הראשון) נתן לו סם שינה, אולם הירשל בביתו, אפילו שלקח תרופה זו, אינו מצליח להירדם. הירשל מנהל שיחה עם מינה, שיחה מוזרה והוא אומר לה שאדם בעיירה לא יכול לחיות על פי שני שעונים (**מוטיב התרנגול ומוטיב השעון**) – לפי התרנגול ולפי השעון הרגיל, כוונתו שאדם לא יכול ללכת לפי הטבע, היצר שלו, אהבתו (התרנגול) וגם לפי הכללים של החברה (השעון). **שיאו של השגעון** בא לידי ביטוי בבריחתו ליער. בבוקר אותו יום הירשל מתעורר ובשיחה עם מינה הוא מבקש להרוג את התרנגול ושעונו נעצר (מוטיב התרנגול ומוטיב השעון). מינה מרגישה שמהו לא בסדר בהתנהגותו. הירשל יוצא אל בית המדרש שם ראשו מלא במחשבות על התרנגול ועל מצבו. יציאתו אל מחוץ לבית המדרש מובילה אותו של היער. הירשל רץ אל המקום בו דודו מצא את מותו שם בבדידות לאחר שלא הסכים לקבל על עצמו את הנורמות של העיירה. הירשל חולץ נעל אחת, הוא נשכב על העשב יורק על עצמו, הכובע נופל לו והוא שם את הנעל שחלץ על ראשו, הוא לא מדבר הוא מגעגע גע, גע, גע, אבל המספר מציין שמחשבותיו של הירשל צלולות, הוא חושב שהוא לא

שערים לבגרות

כמו דודו שהשתגע ומת ביער וגם לא כמו סבא של אמו ששם כד על הראש במקום תפילין. . לאחר שהוא מובא לביתו הוא קורא למינה בלומה, כך בשעת התפרצות זו יוצאת כל האמת – הוא נותן ביטוי חיצוני לעולמו הפנימי

(כל מה שהוא חושב יוצא החוצה). המספר משאיר את עניין השגעון לא פתור – האם הירשל באמת השתגע כלומר התמוטט נפשית או גם הוא השתגע כיוון שבכל דור במשפחתו מישהו השתגע, הוא עושה זאת כדי לצאת נגד אמו (לעשות לה דווקא), הוא עושה זאת כדי להוציא פטור מהצבא (**מוטיב השיגעון**).

השלב השלישי הוא הריפוי – הירשל מובל במהירות לעיר הגדולה למרפאה. הרופא מטפל בו באמצעות סיפורים עם מסר (מוסר השכל) בעיקר על **קבצן עיוור שמנגן (מוטיב)** כדי ללמד אותו להיות עיוור לרגשות שלו וכך להמשיך לחיות בעיירה. בזמן שהירשל בבית המרפא נולד לו בנו הבכור, הירשל אדיש להולדת בנו הבכור. הירשל נמצא שם שלושה חודשים.

השלב הרביעי הוא החזרה לשגרה – הירשל חוזר אל העיירה. עשרה פרקים מתארים את חזרתו של הירשל מהמרפאה בעיר הגדולה אל העיירה שבוש. הירשל חוזר לתפקד כבעל, כאב, הירשל מאוד משתדל לחזור לחיים הרגילים, הוא גם חוזר לעבוד בחנות. הוא משלים עם ההדחקה של הרצונות והתשוקות של גיל הנעורים שלא יוכל לממשם. בנם של הירשל ומינה משולם ילד חלוש וחולני (סמל לכך שהיחסים שבין הוריו לא טובים), הירשל ומינה מחליטים לשלוח את בנם לגור עם הוריה של מינה בכפר. הירשל חוזר לטייל בעיירה אבל הפעם עם מינה, באחת השבתות בשעה שהוא עם מינה (ועם סופי חברתה של מינה) הוא רואה מולו את בלומה עם בחור שמחזר אחריה (בלומה מחוזרת על ידי שני בחורים מהעיירה והיא לא נענית להם, היא בחרה שלא להתחתן), מאותו רגע הירשל לא מפסיק לחשוב על בלומה.

בסיום הרומן בפרק האחרון ברומן מינה יולדת בן נוסף הפעם הילד חזק, בריא ומקבל הרבה אהבה משני הוריו. בסיום מנהלים הירשל ומינה שיחה ליד מיטת בנם התינוק (אח למשולם). הירשל אומר לבלומה שאהבה לא מתחלקת לשניים, היא עונה שהיא חושבת שאהבה גדלה עם כל אחד ואחד, הירשל עונה לה שרק אם אין משהו שמפריע. הדיאלוג בין הירשל ומינה בסיום הרומן הוא דו-משמע, האם הירשל מתכוון לאותו תינוק שנולד לו ולמינה כשהוא אומר שלא ניתן לחלק אהבה ובמיוחד כשיש משהו שחוצץ בין השניים או שמא הוא חושב על בלומה. החוקרים חלוקים בשאלה האם סיום הרומן הוא סיום סגור או סיום פתוח. **לדעתי, הסיום סגור** בגלל המספר שהוא אירוני לאורך כל הרומן יש לראות את הסוף בכך שהירשל לא שכח את בלומה, אבל נאלץ "למכור" את אהבתו וחלומו (בלומה) עבור חיים מסודרים על פי מוסמכות החברה. הירשל יצא אל מחוץ לחברה רק ברגעי השגעון, אך למד להסתפק במצוי. על פי הרמזים שעולים ביצירה מרגע הצטרפותו של הירשל לסעודת מלווה המלכה שלפני חופתו וכן ההקבלה בינו לבין אביו ברור כי הירשל שב מבית המרפא כשהוא "נרפא" – הוא למד להדחיק את רגשותיו, הוא ימשיך לחשוב על בלומה אך יחיה עם מינה. הירשל השלים עם חייו עם מינה ניתן לראות זאת ביחסו של הירשל לבנו הצעיר שנולד- הפינוק שמעניקים לו הוריו הוא מסמל את הקשר החדש בין הוריו. הבן הבכור שנולד בתקופה בה הירשל עדיין מרד ולא יכול היה לחיות עם מינה בהדחקה רצונותיו, ואילו הבן הצעיר מסמל את האהבה שאופיינית לעיירה שבוש – הירשל שהשלים עם רוע הגזרה.

דוגמאות לשאלות בגרות (בגרויות אחרונות)

1. קיץ תשע"ו – פרק חובה – שלוש שאלות שאפשר היה לענות עליהן במסגרת הרומן "ספור פשוט" קבלת האחר והשונה, כבוד האדם ושוויון חברתי הם ערכים הבאים לידי ביטוי ביצירות ספרות רבות. כיצד ערכים אלה (או פגיעה בהם) באים לידי ביטוי ברומן או בנובלה שלמדת? הסבר והדגם את דבריך.
2. קיץ תשע"ו – פרק חובה – ביצירות רבות הרקע המשפחתי והרקע החברתי של הדמות המרכזית משפיעים על פעולותיה. הסבר והדגם קביעה זו, על פי הרומן או הנובלה שלמדת.
3. קיץ תשע"ו – חובה – שאלה שמכוונת למספר רומנים ביניהם "ספור פשוט" – העלילה של רומנים רבים מובילה את גיבוריהם למצב שנראה חסר מוצא. תאר מצב כזה ברומן שלמדת. האם ברומן מוצעת דרך להיחלץ ממצב זה? נמק והדגם את דבריך.
4. חורף תשע"ו – לא פרק חובה. בכל זאת ניתנו שלוש שאלות שניתן לענות עליהן בספור פשוט – האם אתה ממליץ לחבריך לקרוא רומן או נובלה שלמדת? נמק את דבריך, ובסס אותם על שניים מן הרכיבים האלה: דמויות ביצירה, המספר ביצירה, אירועים מרכזיים בעלילה, סגנון היצירה וסיום היצירה.
5. חורף תשע"ו – לא פרק חובה. מה מאפיין את חיי הנפש של דמות מרכזית ברומן או בנובלה שלמדת? באילו אמצעים (התנהגות הדמות, מספר כל יודע, מונולוגים, דיאלוגים וחלומות) מעוצבים חיי נפש אלה? הסבר והדגם את דבריך.
6. חורף תשע"ו – לא פרק חובה. שאלה שמכוונת למספר רומנים ביניהם "ספור פשוט" – הסבר את הגורמים למתחים או למחלוקות בין דמויות ברומן שלמדת. כיצד מתחים או מחלוקות אלה מניעים את עלילת הרומן ומסייעים בבניית משמעותו? הסבר והדגם את דבריך.
7. קיץ תשע"ה – פרק חובה – שלוש שאלות על הרומן – ביצירות רבות הגיבור ניצב לפני "רגע האמת" או לפני "מקרה מבחן", וכך נחשפים כוחות הנפש שלו, תכונותיו, יחסיו עם הזולת ועוד. בחר ב"רגע" כזה (או "ברגעים" כאלה) ברומן או בנובלה שלמדת, תאר אותו, והסבר מדוע לדעתך זהו רגע של אמת או מקרה מבחן. מה אפשר ללמוד על דמות הגיבור מ"רגע" זה? הסבר והדגם את דבריך.
8. קיץ תשע"ה – פרק חובה – יצירות רבות מתארות קשיים ומכשולים ביצירת קשרים בין אדם לזולתו. קשיים אלה חושפים גם את עולמן הפנימי של הדמויות. הסבר והדגם קביעה זו על פי אחת ממערכות היחסים ברומן או בנובלה שלמדת.
9. קיץ תשע"ה – פרק חובה – שאלה שמכוונת למספר רומנים ביניהם "ספור פשוט" – כיצד מעוצבים ניגודים (למשל בין השקפות עולם, בין דמויות, בין מצבים נפשיים) ברומן שלמדת? הסבר את התרומה של הניגודים שכתבת עליהם לבניית המשמעות של הרומן.

דף תרגול – הרומן

ענה על השאלה הבאה בהתאם להנחיות שכתובות אחריה

ביצירות רבות מצבה הנפשי של הדמות וגורמים חברתיים משפיעים על התנהגותה. הסבר והדגם את השפעתם המשולבת של גורמים אלה על התנהגות של שתי דמויות ביצירה שלמדת (רומאן או נובלה).

ענה על השאלה על פי החלקים הבאים:

1. תחילה כתוב פתיחה לתשובה כפי שלמדנו – שתכלול את הרכיבים הבאים:

סוג הרומן

הביקורת

כיצד נבנית הביקורת

תאר את דמותו של הירשל כולל מקום זמן ההתרחשות

הירשל מצוי בקונפליקט עם?

הירשל חש חצוי – פרט.

2. אחרי הפתיחה כתוב קישור לשאלה.

3. מנה את השלבים בחייו של הירשל על פי הסדר הבא:

השלב הראשון בחייו של הירשל :

הירשל בן ה-16 מתאהב בבלומה (יש לפרט מי זו בלומה)

הירשל בן ה-17 מוכנס לעבוד בחנות הוריו

שידוך

שיחה במרתף

בלומה עוזבת

אירוסין – מוטיב הסעודה, מוטיב הדוד המשוגע

סעודת מלווה מלכה מוטיב הסעודה, מוטיב הדוד המשוגע

נישואין מוטיב הסעודה, מוטיב הדוד המשוגע

תחילת חייו עם מינה – ועד התמוטטות על כפות המנעול,

השלב השני בחייו של הירשל – השגעון

נדודי השינה של הירשל גוברים .

הירשל מנהל שיחה מוזרה עם מינה (מוטיב התרנגול ומוטיב השעון)

הירשל יוצא לבית המדרש ומשם בורח ליער

הירשל מוחזר לביתו

מוטיב השיגעון.

השלב השלישי בחייו של הירשל – הריפוי

הירשל נלקח ל_____.

הרופא מטפל בו בעזרת _____.

הירשל שוהה בבית המרפא _____ . במהלך שהותו שם נולד

לו _____.

השלב הרביעי בחייו של הירשל – חזרה לשגרה

הירשל מוחזר לעיירה. יש לתאר את הניסיונות של הירשל לחזור לחיים תקינים.

לפרט את המפגש עם בלומה.

מה קורה להירשל בעקבות מפגש זה.

בסיום הרומן – לפרט מה קורה בסיום הרומן

סיום הרומן הוא סיום סגור להסביר מה יקרה להירשל, מדוע בחרתם בסיום סגור (שלוש סיבות).

4. קישור לשאלה גם בסיום התשובה.